

תאריך עדכון: 26.04.2022

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה

שם ומספר הקורס: בבלי וירושלמי - ברכות

09-824-01

שם הקורס באנגלית:

Bavli and Yerushalmi Berakhot

שם המרצה: ד"ר אהרן עמית

סוג הקורס: סמינריון

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

להקנות לתלמידים ולתלמידות רקע ומיומנות בביקורת הנמוכה ובביקורת הגבוהה של התלמוד הבבלי והירושלמי. להקנות לתלמידות ולתלמידים מתודה מסודרת ומעמיקה בחקר הבבלי והירושלמי. לעמוד על ההתפתחות של סוגיות הקשורות לפרק 'היה קורא' בבבלי ברכות יג ע"א – יז ע"ב, וירושלמי ברכות ב: א-ח (ד ע"א-ה ע"ד, מהד' האקדמיה ללשון העברית, עמ' 12-24).

תוצרי למידה:

הבנה מקיפה של הסוגיות הן בירושלמי והן בבבלי והבנת השפה והתוכן של הסוגיות. הבנה עמוקה במאגרי מידע של חקר הבבלי והירושלמי והשימוש בהם. יכולת לחקור לעומק מילים קשות ומושגים קשים בסוגיא. יכולת לחקור לעומק את עדי הנוסח של הסוגיות שלומדים בשני התלמודים. יכולת להגיע לביבליוגרפיה של חקר ספרות חז"ל בכלל, וסוגיות אלו בפרט.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

בקורס זה נעסוק בסוגיות בירושלמי ובבבלי ברכות, פרק 'היה קורא'. נקודת המוצא שלנו בדיונים תהיה לעתים הסוגיא בבבלי ולעתים הסוגיא בירושלמי בפרק 'היה קורא'. השאיפה שלנו הוא לנתח את כל הסוגיות ולעמוד על התפתחותן בתהליך המסירה מן התקופה הקדומה ועד לעריכה האחרונה של הסוגיות. נשים לב לשפה של הסוגיות ולמבנה הספרותי שלהן. נחקור לעומק את מסורת הנוסח של הסוגיות שנלמד ונעמוד על תופעות שונות בעדי הנוסח שלהן.

מהלך השיעורים:

השיעור יהיה מורכב מהרצאה ודיון סביב הנושאים שיפורטו להלן. הנושאים יוכנו מראש על ידי התלמידים והתלמידות על פי הנחיות מוקדמות של המרצה. כמו כן יכלול השיעור דפים וטבלאות וכן שימוש באמצעים טכנולוגיים ואתר קורס. כל שבוע המרצה יציין את חומר הקריאה הנדרש לשיעור הבא והדברים יופיעו באתר של הקורס במודל.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

יש סוגיות שנצטרך להקדיש להן כמה שיעורים. להלן חלוקת הדיון לפי כל סוגיות בבבלי (ולעתים נתחיל את העיון בסוגיא בירושלמי):

מקבילות	הערות	נושא השיעור	
	סקירה של הפרק ותיאור עידי הנוסח ששרדו לפרק במשנה ובתוספתא	מבוא לפרק 'היה קורא': משנה ותוספתא	1
מכון ליברמן ופרוייקט פרידברג 'הכי גרסינן'; מאמר: עמית, "שני ענפי הנוסח".	סקירה של הפרק ותיאור עידי הנוסח ששרדו לפרק בבבלי ובירושלמי	מבוא לפרק 'היה קורא': בבלי וירושלמי	3-2
בבלי ראש השנה כח ע"ב	כוונה במצות	הסוגיא הראשונה: "מצוות צריכות כוונה"	5-4
	קריאת שמע בלשון הקודש	הסוגיא השניה: "ככתבה"	7-6
ירושלמי ברכות ב: א: ד) ע"א; ספרי דברים פיסקה לה	עד היכן נדרש כוונה בקריאת שמע	הסוגיא השלישית: "כוונה"	9-8
ירושלמי ברכות ב: א: ד) ע"א	אופן אמירת המילה "אחד" בקריאת שמע	הסוגיא הרביעית: "מאריך באחד"	11-10
ירושלמי ברכות ב: א: ד) ע"א	עמידה או ישיבה בקריאת שמע	הסוגיא החמישית: "עמידה"	13-12
ירושלמי ברכות ב: א: ד) ע"א-ע"ב	קריאת שמע כקבלת עול מלכות שמים: תולדות הרעיון	הסוגיא השישית: "קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא"	15-14
ירושלמי ברכות ב: א: ד) ע"ב	הפסקות בקריאת שמע וברכותיה	הסוגיא השביעית: "משיב מחמת מאי"	17-16
תוספתא סוכה ג: ב, בבלי ערכין י ע"א – ע"ב, ירושלמי סוכה	דיני הלל: דיון בתולדות הלל	הסוגיא השמינית: "הלל ומגילה"	19-18

ד:ה (נד ע"ג), ומסכת סופרים כ:ז.			
ירושלמי ברכות ב:ב (ד ע"ב); ירושלמי ברכות א:ג ע"ד.	אמירת 'אמת' בסוף פרשה שלישית של קריאת שמע	הסוגיא התשיעית: "אמת"	21-20
ספרי במדבר קטו; ירושלמי ברכות ב:ג (ד ע"ג).	שילוב קריאת שמע ומצוות הבוקר	הסוגיא העשירית: "מלכות שמים מושלם"	23-22
ירושלמי ג:ג (עד ע"א)	תולדות האמירות של חכמים בסיום התפילה	הסוגיא האחת עשרה: "אמירות בסיום התפילה"	25-24
	עיון בסיום הפרק בבבלי ובירושלמי ובהשוואה לבבלי פסחים	הסוגיא האחרונה של הפרק בבבלי "יוהרא"	27
		סיכום וחזרה למבחן הסופי	28

ג. דרישות קדם:

הקורס מיועד לתלמידות ולתלמידים עם היכרות מוקדמת עם ספרות חז"ל.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

לפני כל שיעור יקבלו התלמידות והתלמידים הוראות מפורטות על הקטע בתלמוד אותו יש להכין וכן הפניות לקטעים המקבילים במקורות האחרים. קטעים אלה יוכנו על פי הפרשנים הקלאסיים ועל פי החוקרים המודרניים בצירוף קריאה ביבליוגרפית.

בקורס זה יש חובת נוכחות, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל ארבע הרצאות במשך שני הסמסטרים ללא סיבה מוצדקת לא יורשה להגיש עבודה, ולא יקבל ציון בקורס.

תלמידות ותלמידים יבחרו נושא למחקר (נושא לכתיבה עבודה סמינריונית) בתיאום עם המרצה על סוגיא בבבלי עם מקבילות בתלמוד הירושלמי, שלא למדנו בשיעור. משתתפים נדרשים לבחור נושא למחקר לא מאוחר בסוף סמסטר א', ולקבל אישור פורמלי מן המרצה על בחירת הנושא. המרצה יבקש טיוטא של העבודה בסיום הסמסטר השני. חשוב שתלמידי הקורס יעבדו לפי הסדר שקובע המרצה ויעמדו בדרישות של המרצה בזמן כדי להצליח בכתיבת העבודה.

בקורס זה יש דגש מיוחד על מיומנות של כתיבה אקדמית. לשם כך במהלך הקורס המרצה ייתן מספר מטלות כתיבה שעל התלמידים להגיש בכתב ובזמן. מטלות אלו הן חשובות הן להכנת השיעורים, והן להתקדמות מקצועית בכתיבה אקדמית.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הציון הסופי מבוסס על העבודה הסמינריונית שמהווה 100% של הציון בקורס. תלמידות ותלמידי הקורס חייבים להגיש את העבודה הסמינריונית עד ל-כ"ה בתשרי תשפ"ה (27.10.2024).

ו. ביבליוגרפיה:

- להלן רשימה ביבליוגרפית לקורס. כל המסומן ב-* מהווה קריאת חובה:
- חנוך אלבק, מבוא לתלמודים, תל-אביב, תשכ"ט.
- יעקב נחום אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, ירושלים תש"ס [תש"ח].
- אברהם גולדברג, "חדירת ההלכה של ארץ ישראל לתוך מסורת בבלי כפי היא משתקפת מתוך פרק ערבי פסחים", תרביץ לג (תשכ"ד), עמ' 337-348.
- י"ד גילת, פרקים בהשתלשלות ההלכה, רמת-גן, תשנ"ב.
- לוי גינצבורג, פירושים וחדושים בירושלמי, חלק ראשון, ניו יורק 1971, עמ' 225-420.
- בנימין דה-פריס, תולדות ההלכה התלמודית, תל-אביב, תשכ"ו, עמ' 150-152.
- יעקב זוסמן, גנוזי הירושלמי, יד בן צבי, ירושלים, תש"ף, עמ' 16-21.
- לייב מוסקוביץ, הטרימינולוגיה של הירושלמי: המונחים העיקריים, הוצאת ספרים ש"ש י"ל מאגנס, ירושלים, תשס"ט.
- *אהרן עמית, "בר פחין' בן פיחה' ו'בר פחת': עיון בכמה כינויים תלמודיים ותולדותיהם", תרביץ, עב (תשס"ג), עמ' 489-504.
- *אהרן עמית, "טעה בדבר משנה': עיון במשנה ברכות ב:ד", סידרא, יט (תשס"ד), עמ' 117-135.
- *אהרן עמית, "שני ענפי הנוסח של פרק 'היה קורא' בבבלי ברכות ותרומתם להבנת תולדות העריכה של הבבלי", תורה לשמה: ספר היובל לכבוד שמא יהודה פרידמן, ירושלים, תשס"ח, עמ' 223-267.
- אהרן עמית, תלמוד האיגוד, מקום שנהגו: פסחים פרק רביעי מן התלמוד הבבלי, עם פרשנות על דרך המחקר, ירושלים, תשס"ט, עמ' 251-259.
- משה עסיס, 'תלמוד ירושלמי', בספרות חז"ל הארץ-ישראלית, מבואות ומחקרים, כרך ראשון, ירושלים, תשע"ח, עמ' 225-259.
- משה עסיס, אוצר לשונות ירושלמיים, מונחים, ביטויים ולשונות בפייהם של האמוראים בתלמוד הירושלמי, שלשה כרכים, ניו יורק וירושלים, תש"ע.

ש״י פרידמן, סוגיות בחקר התלמוד הבבלי, אסופת מחקרים בענייני מבנה, הרכב ונוסח, בית המדרש לרבנים באמריקה, ניו יורק וירושלים, תש״ע.

*ש״י פרידמן, "פרק האשה רבה בבבלי, בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיא", מחקרים ומקורות א, ערוך בידי ח"ז דימיטרובסקי, ניו-יורק תשל"ח, עמ' 283-321. [=סוגיות בחקר התלמוד הבבלי, עמ' 8-56].

*ש״י פרידמן, "מבנה ספרותי בסוגיות הבבלי", דברי הקונגרס העולמי השישי למדעי היהדות ג (תשל"ז), עמ' 384-402.

ש״י פרידמן, "להתהוות שינויי הגירסאות בתלמוד הבבלי", סידרא ז (תשנ"א) עמ' 67-102.

Aaron Amit, "The Curious Case of *Tefillin*: A Study in Ritual Blessings", *Jewish Studies Quarterly*, 15 (2008), pp. 269-288.